

החלטת סגן הממונה על המשמעת – פסק דין

1. שני הנקבלים הם תלמידי הנדסת חשמל, בשנה ד'. לפי כתב הקובלנה, במסגרת אחד מקורסי המעבדה, היה עליהם לעבוד במעבדה ולהגיש דוחות התקדמות, מכין וסיכום לפי מבנה הקורס. מבדיקה שגרתית של הדוחות – כך לפי כתב הקובלנה – התברר כי הם לקחו דוחות קודמים שהוכנו והוגשו על ידי תלמידים אחרים בסמסטר הקודם, זייפו את תאריכי הפלט של מכשירי המדידה (כך שיתאימו למועדים בהם הגישו הדוחות), והגישו אותם בשמם. בכך ייחס כתב הקובלנה לנקבלים עבירות של הפרת הוראות בעבודה והונאה בעבודה (סעיפים 29.4, 29.3 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ח) (להלן: תקנון המשמעת)).
2. בדיון ההקראה שהתקיים בפניי ביום 16.7.2025 (באופן מקוון), הודו הנקבלים בעבירות המיוחסות להם. ביום 16.9.2025 התקיים דיון (גם הוא מקוון) ובו נשמעו טיעוני הצדדים לעניין העונש.
3. הקבילה עמדה על כך שהעונש הראוי בענייננו הוא לפחות שנת הרחקה בפועל. זוהי אמת המידה שנקבעה בפסיקה קודמת לגבי עבירות הונאה. ככל שיש פסקי דין שסטו מרף ענישה זה מדובר בהסכמות בהסדרי טיעון על רקע של קשיי הוכחה. אך בענייננו הנסיבות העובדתיות ברורות ואינן נתונות במחלוקות (ואכן הנקבלים הודו במיוחס להם). אמנם, קיימות נסיבות מקילות (כפי שיובהר להלן), הקשורות למצבם המשפחתי הלא-פשוט של הנקבלים; וכן החרטה שהביעו. אך מנגד קיימות נסיבות לחומרה. לא מדובר במעשה נקודתי או מעידה חד-פעמית, אלא במספר רב של דוחות שהועתקו, לפחות שיש, כאמור תוך זיוף התאריכים (כאשר כל ציון הקורס מבוסס על הגשת דוחות).
4. הנקבלים סברו שעונש של שנת הרחקה בפועל הוא מופרז (ולכל הפחות יש לתת להם האפשרות להמיר אחד מהסמסטרים בעבודות לתועלת הציבור), והדגישו את הטיעונים לקולא. הם הודו, לקחו אחריות והביעו חרטה. לא מדובר בשש עבודות שהועתקו אלא במספר נמוך מכך. בכל מקרה, מדובר על עבירה אחת (אמנם, לכאורה מתמשכת), ולא סדרת עבירות.
5. באשר לרף הענישה, הנקבלים הפנו לפסיקה בה העונש הראוי היה נמוך מאותו רף של שנת הרחקה בפועל, כגון עניין ד-40/2024 (העתקה בעבודת סמינר ואישור הסדר טיעון בו, בין היתר, הרחקה בפועל מסמסטר אחד); ד-5-2024 (העתקת מעבודות קודמות; אושר הסדר טיעון הכולל הרחקה משני סמסטרים עם אפשרות המרה של הסמסטר השני בעבודות לתועלת הציבור); ד-1-2024 (ענישה דומה בשל העתקת עבודה מהאינטרנט).
6. לבסוף, הנקבלים פירטו על נסיבותיהם האישיות הקשות. נסיבות אלו כוללות מחלות קשות במשפחה, הדורשות תשומת לב ומשאבי זמן ונפש מצד הנקבלים; ומצב כלכלי לא פשוט. הם לקראת סיום התואר בפקולטה תובענית (לשניהם נותרו שני סמסטרים), והרחקה לשנה תפגע משמעותית באורחות חייהם, בפרט לאור מצבם הכלכלי והזדמנויות התעסוקה שיפתחו להם עם סיום הלימודים.

רף הענישה הראוי: כללי

7. מהו העונש הראוי בעבירות הונאה? כידוע, תקנון המשמעת מבחין, בין היתר, בין עבירת ההונאה לבין העבירה הצנועה יותר של הפרת ההוראות (ס' 4-29.3 לתקנון). להוכחת עבירת ההונאה תקנון המשמעת דורש עמידה ברף ראייתי גבוה מהרגיל, של "מעבר לכל ספק סביר", בדומה לדין הפלילי ה"רגיל" (ס' 57.4 לתקנון). בדומה, עבירת ההונאה פורשה, כידוע, כדורשת יסוד נפשי מיוחד, של כוונה (בניגוד להפרת ההוראות).

8. בהלימה לרף הראייתי הגבוה ולדרישת הכוונה, העונש על עבירת ההונאה גבוה יותר: תקנון המשמעת מחייב, ככלל, עונש הרחקה בפועל "לשנת לימודים אחת לפחות" בשל הרשעה בהונאה (ס' 30א; בית הדין "רשאי . . . לחרוג [מרף זה] במקרים מיוחדים ומטעמים מיוחדים שיירשמו").¹

9. בפסק דין מנחה התייחס בית הדין המשמעתי לערעורים לשאלת עונש המינימום בס' 30א ויישומו בפועל, ובפרט לגבי האפשרות להמיר את עונש ההרחקה בפועל בעבודות לתועלת הציבור (עניין ע-5-2015; ס' 36א לתקנון לעניין המרת עונש הרחקה). פסק הדין ניתן על רקע של "מנעד רחב של עונשים" בעבירות הונאה, ומתוך רצון "לגבש מספר הנחיות עקרוניות שיסייעו" לממונה על המשמעת "בקביעת עונשים על עבירות הונאה", תוך הבנה "כי על העונש לשקף את החומרה שהמערכת מייחסת לעבירת ההונאה, שאם לא כן ידובר במס שפתיים".

10. "נקודת המוצא" שקבע בית הדין היא הרחקה בפועל לשלושה סמסטרים (כלומר, מעל עונש המינימום בתקנון), כאשר "אחד מאותם סמסטרים ניתן להמיר לעבודות שירות" בשיקול דעת "רחב מאוד" של בית הדין. יתר על כן, בהיעדר נסיבות משמעותית לקולא, "אין זה ראוי שלאחר המרת סמסטר אחד בעבודות שירות, יוותר המורשע בעבירת ההונאה עם סמסטר הרחקה אחד בלבד בפועל".

11. בנוסף, קבע בית הדין לערעורים באותו עניין שיקולים לעניין החמרה/הקלה בעונש. נסיבות להחמרה בעונש כוללות, בין השאר, הונאה ביחס לבחינה מסכמת/מטלה מרכזית (לעומת מטלה שולית); תחום בביצוע העבירה, לרבות אמצעים טכנולוגיים; וריבוי עבירות. נסיבות לקולא עשויות להיות הבעת חרטה, מצב נפשי קשה, מצוקה כלכלית, מצב משפחתי חמור וכו'. ואכן, באותו מקרה סבר בית הדין כי בשל נסיבות לקולא למכביר (לרבות דיכאון אחרי לידה של הנקבלת), העונש הראוי הוא שנת הרחקה עם אפשרות המרה של אחד הסמסטרים לעבודות לתועלת הציבור (שם, בפס' 25).

12. בית הדין לערעורים חזר גם במקרים אחרים על הנחיות אלו. ראו למשל את פסק הדין האחרון של בית הדין בעניין ע-1/2025, בו נדחה ערעור על פסק דין שקבע עונש של שנת הרחקה (ללא אפשרות המרה) בעקבות העתקה בבחינה.

13. שאלה אחרת, משיקה במקצת לענייננו, היא השאלה של תחולת ההלכה (וס' 30א לתקנון) על הסדרי טיעון. אכן, כפי שהראה בא כוח הנקבלים, קיימים מקרים רבים בהם מאושר הסדר טיעון ובו העונש בגין עבירת ההונאה נופל מהרף בפסיקה – למשל, עונש של שני סמסטרים הרחקה בפועל כאשר אחד מהם ניתן להמרה בעבודות לתועלת הציבור (ראו פס' 5 לעיל).²

14. שאלה זו, שלמיטב ידיעתי לא נדונה בפסיקת בית דין זה, אינה עומדת לדיון בענייננו. מעבר לדרוש אציין כי לאור לשונו של ס' 30א, רף הענישה המחמיר חל לכאורה גם על הקבילה "כאשר היא מגבשת הסדרי טיעון" (פס' 21 לעניין ע-5-2015 הנ"ל). ואכן, באותו עניין ציין בית הדין לערעורים כי עסקת טיעון בעבירת ההונאה, שאינה כוללת הרחקה בפועל, אינה ראויה (פס' 24(ה)). מנגד, מן המפורסמות הוא שלקבילה שיקול דעת רחב בגיבוש הסדרי טיעון. "מן הראוי לסגת מהסדר טיעון, הן לטובת ההגנה והן לטובת הקבילה, רק בנסיבות חריגות" (ע/2016/2). ואכן, יש היגיון בטענה לפיה קשיי הוכחה מצדיקים הפחתה מסוימת מרף הענישה הרגיל, ושכך ניתן להסביר פסיקות קודמות בהן אושר הסדר טיעון הכולל עונש הרחקה בפועל (לאחר האפשרות להמרה) שנמוך משני סמסטרים. אך כאמור, דיון ממצה בשאלת היחס בין שיקול הדעת של הקבילה לרף הענישה המקובל בעבירות הונאה חורג מפסק דין זה.

יישום במקרה

15. כיצד יש להחיל עקרונות אלו בענייננו? האם לאור הנסיבות המקילות ניתן להסתפק בעונש הרחקה בפועל של סמסטר אחד (בתוספת אפשרות של סמסטר הרחקה שיומר בעבודות לתועלת הציבור)?

¹ בשולי הדברים, עבירת ההונאה מחייבת גם פסילת העבודה או הבחינה נשואת ההונאה (ס' 32). בנוסף, "כל מורה, כל עובד וכל תלמיד" "רשאים להגיש תלונה"; אך הם מחויבים לעשות כן "במקרה של חשד סביר להונאה".

² ומנגד, קיימים כמובן גם הסדרי טיעון אחרים, בהם גובשה (ואושרה) עסקת טיעון שמחייבת הרחקה בפועל של שני סמסטרים לפחות, ללא אפשרות המרה של אחד הסמסטרים בעבודות לתועלת הציבור (ראו למשל ד-2024-6).

16. ראשית, אעמוד על הנסיבות לחומרה. בענייננו קיימות שלל נסיבות לחומרה. מדובר בקורס מעבדה. מלוא הציון ניתן על הגשת הדוחות. ההונאה נעשתה בצורה מתוככמת וכוללת זיוף – של התאריכים מהפלט של מכשירי המדידה בקובץ הפי.די.אף שהוגש. יתרה מכך, מדובר במצב של עבירה מתמשכת. לתלונה מצורף דוח אחד, ומצוין בו כי קיימים לפחות שישה דוחות נוספים. אמנם, כתב הקובלנה – בו הודו הנקבלים – אינו נוקב במספר ה"דוחות" שהועתקו. אך מוסכם על הכל כי מדובר ביותר מדוח אחד (להבדיל מעניין ע-2015-5 הנ"ל). להשלמת התמונה אציין שגם בדוח המועתק שצורף לתלונה מדובר על עשרות מדידות מועתקות (אורכו של הדוח 23 עמ'), כאשר בכל אחת מהן זויפו התאריכים. נסיבות אלו מלמדות על תכנון, להבדיל מפעולה חד-פעמית ורגעית (השוו לפס' 24(א) בעניין ע-2015-5 הנ"ל). אלו פעולות שאין להן מקום במוסד אקדמי, והן מחייבות ענישה מחמירה.

17. מנגד, קיימות גם נסיבות מקילות משמעותיות, הנוגעות לנסיבות האישיות של הנקבלים. מבלי להיכנס לפרטים, הנקבל 2 הציג מסמכים הנוגעים למחלה קשה ופציעה במשפחתו. במצב ענינים זה מובן כי נדרשת תמיכתו של הנקבל בבני משפחתו, לרבות אחריות לפרנסת המשפחה (והוא אכן פרס את לימודיו ועובד בהיקף משמעותי – ועל כך הוצגו מסמכים). לנקבל 1 סיפור חיים דומה, במידת מה. גם הנקבל 1 הציג מסמכים הנוגעים למחלה קשה של בן משפחה קרוב, המצריכה טיפול וליווי בהם נושא הנקבל 1. אירועים אלו משליכים כמובן גם על פרנסת המשפחה והצורך של הנקבל 1 לשאת בנטל. לבסוף, שני הנקבלים חוו מצבי דחק בעקבות נפילת טיל סמוך למקום מגוריהם (בחדש יוני), והם נמצאים בטיפול רלוונטי.

18. עיינתי בכל חומרי התיק והתלונה. התרשמתי ממצבם וכנותם של הנקבלים. ביחד עם המסמכים שהציגו, ניכר כי הם עושים מאמצים כדי לשמר את שגרת לימודיהם במציאות חיים לא פשוטה שנכפתה עליהם. נסיבות חייהם אכן מהוות שיקול משמעותי לקולא. יחד עם זאת, מלכתחילה מדובר בעבירת הונאה במדרג החמור (פס' 16 לעיל) – שהייתה מצדיקה כשלעצמה עונש כבד משנת הרחקה אחת. ההקלה בעונשים של הנקבלים – מוצדקת לאור נסיבותיהם האישיות – מגולמת בהפחתת עונשם לשנת הרחקה.

19. אשר על כן, אני גוזר את עונשם של הנקבלים כדלקמן:

- א. פסילת הקורס נשוא הקובלנה.
- ב. הרחקה בפועל לשנה אחת, שנה"ל תשפ"ו.
- ג. הרחקה על תנאי של שני סמסטרים, למשך שנתיים מיום מתן פסק הדין.

פסק הדין ניתן היום, 15.10.2025.

ד"ר שי נ. לביא

סגן הממונה על המשמעת